

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЕЛЕКТРОННОГО СУДІВНИЦТВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ УПРОВАДЖЕННЯ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Череватий М. Ю.

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії третього курсу
спеціальності 081 – Право
кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

У сучасних умовах бурхливого розвитку цифрових технологій розширення сфери застосування останніх спостерігається практично в усіх державах світу. Зокрема, запровадження цифрових технологій у судівництво є одним із пріоритетних напрямів європейської політики у цій сфері. Вважаємо за доцільне проаналізувати європейські стандарти електронного судівництва та перспективи їх запровадження в законодавство України.

Ще 1995 року Комітет Міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендацію № R(95), яка стосувалася відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах [1]. Ця Рекомендація стала важливим кроком на шляху розвитку та функціонування автоматизованих судових систем. Відтак 2001 року у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб відзначалося, що сучасні інформаційні технології стали незамінним засобом у сфері здійснення правосуддя і таким чином вони сприяють ефективному управлінню державою, яке необхідне для нормального функціонування демократії [2]. Додатком до Рекомендації слугувала Доповідь щодо рентабельності розробки й зміни конструкції судових і юридичних інформаційних систем, в якій наголошувалося на важливій ролі електронних технологій, яку вони здатні відіграти у процесі модернізації систем правосуддя і юридичних інформаційних систем, при цьому основне завдання – це використання потенціалу ІКТ для підвищення їх ефективності й результативності. Того ж року Комітет Міністрів Ради Європи ухвалив ще одну Рекомендацію – щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій [3]. У Рекомендації підтверджувалося, що сучасні інформаційні технології стали в європейських державах незамінним

засобом ефективного управління, зокрема в сфері здійснення правосуддя. У Додатку були викладені керівні принципи і настанови, які державам-членам рекомендувалося довести до відома осіб і служб, що відповідають у країні за здійснення правосуддя та вжити відповідних заходів для забезпечення застосування цих принципів на їхній території. Зокрема, у рамках взаємодії судових установ із громадськістю рекомендувалося якомога більше спростити засоби зв'язку з судами й іншими юридичними установами (відділами реєстрації актів тощо), застосовуючи новітні технології.

Європейські стандарти у сфері електронної демократії містить Рекомендація СМ/Рес (2009)1 Комітету Міністрів Ради Європи [4]. Як цілком слушно твердить О. В. Бринцев, «судова влада є ключовим компонентом демократії, відповідно електронне правосуддя можна вважати найважливішою гранню електронної демократії» [5, с. 5]. Указана Рекомендація визначає принципи електронної демократії, адресовані всім європейським державам та іншим зацікавленим суб'єктам; до неї додається Пояснювальна записка і низка практичних інструментів щодо поєднання сучасних інформаційно-комунікаційних засобів із демократичними вимогами сьогодення. У п. 38 визначається електронне правосуддя: це використання ІКТ при здійсненні правосуддя всіма учасниками судової влади з метою підвищення ефективності та якості державних послуг, зокрема, фізичним та юридичним особам. Воно охоплює електронний зв'язок та обмін даними, електронні комунікації, а також доступ до судової інформації. Основною метою електронного правосуддя визнається підвищення ефективності судової системи та якості правосуддя.

Загальні засади електронного судочинства закріплені також у Висновку № 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів «Правосуддя та інформаційні технології» від 09.11.2011 р. [6] та Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи «Доступ до правосуддя та Інтернет: потенціал та проблеми» від 10.11.2015 р. [7]. Так, в останньому документі вказується, що використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у судах можуть відіграти позитивну роль у забезпеченні доступу осіб до правосуддя, наприклад, спростити та прискорити судові процедури. Водночас виокремлюються і певні проблеми, які можуть перешкоджати використанню ІКТ у судах, зокрема, технічного характеру, нерівний доступ осіб до онлайн-ресурсів, проблеми забезпечення конфіденційності та проблеми щодо виконання рішень. Незважаючи на це, ПАРС звернулася до держав-членів із закликом сприяти використанню ІКТ у судах для підвищення ефективності судочинства.

2016 року Європейська комісія з питань ефективності правосуддя ухвалила Керівні принципи сприяння змінам у напрямку кіберправосуддя [8], а 2019 року – Керівні принципи щодо кіберправосуддя [9]. Указані принципи адресовані національним законодавчим органам та орієнтують їх на ефективне використання можливостей інформаційних технологій для удосконалення функціонування національних судових систем. Документ наголошує на тому, що модернізація системи правосуддя має здійснюватися для поліпшення якості правосуддя, при цьому технології виступають засобом, зокрема, гарантування таких судових цінностей, як неупередженість, незалежність, юридична визначеність, доступність.

Аналізуючи національну судову систему з точки зору впровадження європейських стандартів електронного судівництва, більшість дослідників відзначає, що Україна доволі інтенсивно розвивається у цьому напрямку. Так, «електронне цивільне судочинство на українському просторі почало зароджуватись з прийняттям у 2004 році ЦПК України та закріплення фіксування цивільного процесу технічними засобами» [10, с. 78–79]. Варто додати, що надалі в усіх процесуальних кодексах були закріплені відповідні норми, крім того, низка підзаконних актів, зокрема, Положення про Єдину судову інформаційну систему України (2009), Положення про автоматизовану систему документообігу суду (2015) унормовують окремі елементи електронного судівництва.

Відзначимо, що термін «електронний суд» в Україні має вузьке та широке значення. Як вважає О. В. Бринцев, «у вузькому розумінні – це підсистема в системі Єдиної судової інформаційної системи України [...]». У широкому розумінні «електронний суд» як елемент інформаційного суспільства – це самостійна унікальна форма судового процесу, заснованого на новітніх інформаційних технологіях, що забезпечують повний цикл розгляду судової справи в електронному форматі» [5, с. 30].

Наразі можна говорити про те, що вітчизняне законодавство визначає це поняття лише у вузькому розумінні: «електронний суд – модуль, що забезпечує обмін електронними документами між судами, органами та установами системи правосуддя, фізичними особами та учасниками судового процесу» [11]. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки визначає низку завдань щодо «розвитку електронного судочинства з урахуванням світових стандартів у сфері інформаційних технологій, його інтегрування у національну інфраструктуру електронного врядування, серед яких: запровадження можливості розгляду онлайн певних категорій справ незалежно від місцезнаходження сторін і суду та інших сервісів електронного судочинства; впровадження сучасного електронного діловодства в суді, електронного ведення справ, електронних комунікацій із

судом, кабінету судді та кабінету учасника процесу; удосконалення та розвиток офіційного вебпорталу судової влади України для отримання інформації про суди і справи (провадження) з регулярним оновленням даних судової статистики» [12]. Як випливає з наведеного, становлення електронного судівництва (в широкому розумінні) в Україні є перспективним напрямом судово-правової реформи. Упровадження європейських стандартів кіберправосуддя протидіятиме зловживанням у сфері судочинства, сприятиме доступу особи до правосуддя, гарантуватиме відкритість і справедливість судового розгляду та загалом підвищуватиме ефективність функціонування судової влади в державі.

Література:

1. Рекомендація № R(95)11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах. URL: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/pd07072014_6.pdf.
2. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб. URL: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/pd07072014_7.pdf.
3. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій. URL: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/pd07072014_8.pdf.
4. Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy). URL: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec_2009_1E_FINAL_PDF.pdf.
5. Бринцев О. В. «Електронний суд» в Україні. досвід та перспективи : монографія. Харків : Право, 2016. 72 с.
6. Висновок № 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про правосуддя та інформаційні технології (IT). URL: <https://rm.coe.int/opinion-n-14-2011-on-justice-and-information-technologies-it/16806a1fc0>.
7. Доступ до правосуддя та Інтернет: потенціал і проблеми. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22245&lang=en>.
8. European Commission for the Efficiency of Justice. Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice. 7 December 2016. URL: <https://rm.coe.int/16807482de>.

9. European Commission for the Efficiency of Justice. Toolkit for supporting the implementation of the Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice. 13 and 14 June 2019. URL: <https://rm.coe.int/cepej-toolkit-cyberjustice-en-cepej-2019-7/168094ef3e>

10. Васильєва-Шаламова Ж. В., Кожемякіна К. С. Електронне судочинство у цивільному процесі України: тенденції розвитку та вплив карантину. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 78–81. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/15>.

11. Концепція Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: затверджена наказом Державної судової адміністрації України від 13.04.2018 № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0168750-18#Text>.

12. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/231/2021#Text>.